

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Uluslararası Standartlar Işığında Göçmen İşçilerin Sosyal Güvenlik Hakkı ve Sosyal Koruma Politikaları

The Right to Social Security of Migrant Workers and Social Protection Policies in the Light of International Standards

Ezgi YAMAN KENNEDY^a Abdulhalim ÇELİK^{b*} Muhammet Enes KAYAGİL^c

^a Dr., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Ankara/TÜRKİYE

ORCID: 0000-0001-8312-9763

ORCID: 0000-0002-4905-6481

^b Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, Hereke Ömer İsmet Uzunyol MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Kocaeli/TÜRKİYE

^c Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE

ORCID: 0000-0002-5906-3968

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 3 Ekim 2022

Kabul tarihi: 15 Ekim 2022

Anahtar Kelimeler:

Göç,

Göçmen,

Sosyal koruma

ÖZ

Göç konusu insanlık tarihinin hemen her döneminde karşılaşılan bir olgu olmasına rağmen günümüzde küresel bir problem haline dönüşmüş durumdadır. Ekonomik sebepler yanında savaş ve felaketler gibi sebeplerle göç eden insanların sayısının artmakta olduğu görülmektedir. Göçmenler göç süreci boyunca ve sonrasında çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bazı ülkelerde göçmen işçiler ucuz işgücü olarak algılanmakta ve genellikle kayıt dışı sektörde tercih edilmektedir. Bu da zaten hassas bir yapıda olan göçmen işçilerin sosyal korumasız ve güvencesiz bir ortamda olmalarına yol açmaktadır. Covid-19 ile birlikte ise göçmenlerin işlerini kaybetme konusunda daha riskli durumda bulunmaları ve sosyal koruma yetersizlikleri onları daha zor koşullarda yaşamaya mecbur bırakmıştır. Bu çalışma da sosyo-ekonomik açıdan daha savunmasız olan ve kırılgan bir yapıda bulunan göçmenlerin sosyal koruma ve sosyal güvenlik sorunlarının önemini vurgulamayı ve bunun için öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda konuyla ilgili ILO ve BM sözleşmeleri başta olmak üzere ikili anlaşmalar gibi uluslararası standartlar ve ülke uygulamaları ele alınan konular arasında yer almıştır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: October 3, 2022

Accepted: October 15, 2022

Keywords:

Immigration,

Immigrant,

Social protection

ABSTRACT

Migration is a phenomenon encountered in almost every period of human history. However, today it has become a global problem. In addition to economic reasons, it is seen that the number of people who migrate due to reasons such as war and disasters is increasing. Immigrants face various risks during and after the migration process. In some countries, migrant workers are perceived as cheap labor and are generally preferred in the informal sector. This causes migrant workers, who are already vulnerable, to be socially unprotected and in an insecure environment. With Covid-19, the fact that immigrants are at a higher risk of losing their jobs and social protection inadequacies forced them to live in more difficult conditions. This study aims to emphasize the importance of social protection and social security problems of immigrants, who are more vulnerable and vulnerable in socio-economic terms, and to offer suggestions for this. For this purpose, relevant international standards such as ILO and UN conventions, also bilateral agreements and country practices were among the topics discussed.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: abdulhalim.celik@kocaeli.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

Immigrants are defined as 'vulnerable groups' in that they are any group or segment of society at higher risk of facing discriminatory practices, violence, environmental disasters or economic hardship in times of crisis and conflict, compared to other groups. Immigrants are also a sensitive group in working life. They are generally discriminated against in the labor market due to their legal (citizenship) status and ethnic characteristics, race, language, religion and cultural norms in the target country, and they are mostly employed without any legal or social security.

This article aims to emphasize the importance of social protection problems of international migrants and to offer suggestions to overcome them. Discussions and solutions that focus only on the problems of migrants may not be valid in the long-term. Acceptable and sustainable solutions in line with global development goals, humanitarian approaches that care and value the contributions of migrants can contribute more to common values and permanent solutions. This vision can play an important role in building an inheritable world for the future.

Migrant workers face numerous obstacles in access to the scope of social security. In addition to what has been said above, migrants encounter strong linguistic and cultural obstacles preventing them to access information about their rights and general stigma and discrimination. To this end, concentrating on projects and activities which will improve social cohesion and integration with the general population is a significant necessity. Medical care, illness and work accident assistance, maternity pay, maternity leaves and child and family assistance are subjects that must be included in the scope of social security and social protection programmes. Additionally, migrant workers are often excluded from unemployment compensation. As they have newly arrived in the host country and not having previously paid premiums or taxes, many countries do not find it appropriate to provide them with unemployment compensation. However, particularly during extraordinary periods such as the Covid-19 pandemic, migrant workers should have access to unemployment compensation in situations where they are not able to work due to compelling reasons.

Lack of coordination between countries is another significant problem. Migrant workers are rarely defined as a specific group in places where bilateral and multilateral social security agreements are in place. Often, they are included in other worker groups regarding social security rights and coordination of assistance. Such generalisations in international social security agreements often result in the exclusion of irregular migrants or those without an official contract. Nevertheless, bilateral or multilateral agreements are proven effective mechanisms in recognising, keeping and managing contributions or assistance rights of migrant workers in the host country.

The study is based on a literature review. First, the literature on conceptual issues such as immigration, immigrants, social security and social protection is given. Afterwards, the problems of migrant workers in working life and the need for social protection were examined. In the section that constitutes the main subject of the article, the prominent international regulations aiming to provide social security and social protection are analyzed. Here, ILO Social Security Instruments, ILO Social Security Instruments for Migrant Workers, ILO Domestic Worker Protection Instruments, Other International Standards and Bilateral Agreements are examined. In this section, examples of the social security coverage of domestic workers, migrant domestic workers and migrant workers in six countries are presented.

Extensive access to healthcare services is key to the welfare of migrants. Apart from exceptions, migrants with valid residence and working permits are able to equally access healthcare services as national residents. However, rights of irregular migrants significantly vary from one country to another. The improvement of effective inclusivity should also contain informative campaigns to brief government officials and migrants about regulations and authorities. Informing and counselling attempts are usually small-scale and were carried out by local administrations and NGOs. Counselling services should be free of charge.

In recent years, significant progress has been made in expanding disability assistance and retirement rights to migrant workers. One of the newest examples of international cooperation is the MERCOSUR agreement regarding the coordination of retirement rights of migrant workers including domestic workers. Social protection plans grounded on the principle of equal treatment that allow migrant workers to have the same working rights as the national workers including the right to social security of migrant domestic workers should be applicable in all countries.

Giriş

İnsanlar, kendileri için dünyadaki yaşamın başlamasından bu yana yeryüzünde sürekli göç halinde olmuşlardır. Bu da göçü 'insanlık kadar eski' hale getirmiştir (Demuth, 2000). İlk medeniyetlerin ticaret ağlarını geliştirmeye başlamasıyla ürünler, bilgiler ve fikirler farklı yerler ve kıtalar arasında göç etmeye başlamıştır. Bu hareketlilik insanların dünyanın her yerine taşınmasına imkân sağlamıştır. İnsanların ve kültürlerin bu yer değiştirmeleri, dünyanın her yerinde insani gelişme ve kültürler arası uyum ve bütünleşmeye katkıda bulunmuştur (Szablewska & Karim, 2003).

Her yıl milyonlarca insan, kendileri ve aileleri için daha iyi bir yaşam ve daha insani koşullara erişmek amacıyla yaşadıkları yerleri terk ederek uluslararası sınırları aşmaktadır. Birçok insan daha iyi bir iş bulma umudu, daha yüksek ücret ve çeşitli fırsatlar bulma arzusu ile göç etmektedir. Bunun yanı sıra insanlar; ülkelerindeki çatışmalar, savaşlar, doğal afetler, açlık, yoksulluk veya uğradıkları zulüm nedeniyle yaşadıkları ortamı terk etmek zorunda kalmaktadır (ILO, 2021; IOM, 2019). Küreselleşme sürecinde, dünyadaki hemen hemen tüm ülkeler menşe, varış veya geçiş ülkesi veya her üçü olarak göçe katılmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte gerekli ekonomik fırsatların yeterince sağlanamaması nedeniyle sınırları geçen göçmenlerin sayısının önümüzdeki on yıllarda hızla artması beklenmektedir.

Göçmenler için göç, beklentiler ve umutlar kadar birtakım riskleri de beraberinde getirmektedir. Göç kararı, bireysel, toplumsal, ulusal ve uluslararası etkileri olan bir eylemdir, fakat nihayetinde en çok bireyleri etkilemektedir. Kendileri ve ailelerinin yiyecek, barınma, güvenlik, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi diğer ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla işgücüne katılabilmek, göçmenler için hayati bir önem arz etmektedir (Blanpain vd., 2014; IOM, 2021). İşgücü piyasasına katılan göçmen işçiler sıklıkla kayıt dışı istihdam edilmekte, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmadığı, kötü koşullarda çalışmak zorunda kalmaktadır. Göçmen işçiler çoğu zaman, düşük ücretlerle uzun saatler çalışabilmekte, kendileri ile aynı işi yapan yerli işçilere göre daha az ücret alabilmekte, iş kazasına, meslek hastalığına ve işle ilgili hastalıklara daha fazla maruz kalabilmektedir (Olivier & Govindjee, 2013).

Uluslararası göç, göçmen işçiler için olumlu bir arayıştan kaynaklanıyor olsa da göçün sonuçları ne yazık ki sömürüye dayalı kolonizasyon, kölelik, hastalıkların yayılması, ayrımcılığın, ırkçılığın ve yabancı düşmanlığının artması gibi sorunları içererek iç çatışmalara ve bölgesel sorunlara yol açabilmektedir. Bu duruma uluslararası literatürde “içeriden öğrenen/dışarıdan” ikiliği adı verilmektedir. Göç, ister gönüllü ister zorunlu olsun, özellikle küreselleşme ve küresel mali kriz bağlamında, dünya çapındaki toplumlar için büyük bir zorluk oluşturmaya devam etmektedir (Olivier & Govindjee, 2013). Göç ayrıca insan hakları hukuku, iş hukuku ve sosyal güvenlik hukuku ile ilgili bir dizi zorlu konuyu gündeme getirmektedir. Günümüzde uluslararası göçmenler, işgücü piyasasında hassas bir grubu temsil eden mevsimlik işçiler, geçici sözleşmeli işçiler, vasıflı göçmen işçiler, öğrenciler, sığınmacılar ve mülteciler ile düzensiz statüye sahip işçiler gibi çok çeşitli bir grubu oluşturmaktadır (Hirose vd., 2011). Bu grup içerisinde göçmen kadınlar ve insan ticareti mağduru göçmenlerin ise kritik bir konumu vardır (Bilek vd., 2019).

1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde (madde 22) “Toplumun bir üyesi olarak herkesin sosyal güvenlik hakkı olduğu” tanımlanmaktadır. Ancak, göçmenler bir ülkede çalışan ev sahibi ülkenin vatandaşlarıyla karşılaştırıldığında, çalışma hayatında sosyal güvenlik haklarından faydalanma açısından her zaman büyük zorluklarla karşı karşıya bulunmaktadır. Yasal statüleri, uyrukları veya istihdam ve ikamet sürelerinin yetersiz olması nedeniyle ev sahibi ülkede sosyal güvenlik haklarına erişmelerine izin verilmeyebilmekte ya da o ülkenin yasal mevzuatı nedeniyle etkin erişimleri sınırlı bir düzeyde kalabilmektedir. Hakları ve

yükümlülükleri hakkında bilgi ve farkındalık eksikliği nedeniyle erişimleri daha da fazla kısıtlanabilmektedir. Aynı zamanda, geçici devamsızlıkları nedeniyle menşe ülkelerindeki sosyal güvenlik yardımlarından yararlanma haklarını kaybedebilmektedirler (ILO, 2019; ILO & Roxani, 2012).

Hali hazırda göçmenlik statüleri nedeniyle kayıt dışı istihdam edilme, güvencesizlik ve kötü koşullarda çalışma durumlarına karşı savunmasız olan göçmenler, küresel Covid-19 Salgını nedeniyle daha kırılgan ve savunmasız hale gelmiştir. ILO ve BM'nin çalışmalarında Covid-19 döneminde göçmen işçilerin sosyal koruma ve sosyal güvenlik tedbirlerinin kapsamına alınması ve göçmen işçiler için sosyal içermenin sağlanması gerektiği önemle vurgulanmaktadır (Fasani & Mazza, 2020; ILO, 2021). Sosyal korumanın göçmen işçilerin haklarını yüzde yüz kapsayacak şekilde genişletilmesi uzun yıllardır tartışılmaktadır. Böylece ekonomik ve sosyal refaha katkıda bulunmanın ötesinde, yoksulluk ve sosyal dışlanmayla da mücadele edilecektir. Sosyal koruma çabası, sürdürülebilir ve kapsayıcı kalkınmayı ve yoksulluğun azaltılmasını önemli ölçüde etkilemek için son yıllarda önemli ivme kazanmıştır (ILO & Vazhynska, 2016). Buradan hareketle bu çalışmanın amacı da göçmen işçilere yönelik sosyal koruma ve sosyal güvenlik hakların incelenmesi ve bu haklardan tam anlamıyla faydalanabilmeleri için sosyal koruma politikalarına ilişkin öneriler sunmaktır.

Çalışma Hayatında Hassas Bir Grup Olarak Göçmen İşçiler

Çağdaş küresel ekonominin en önemli sorunlarından biri olan göç (Drinkwater vd, 2002, s.1) süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçmesi veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir. (IOM,2020, S.35-36). Göç, çeşitli şekillerde hane halkının, ev halkının ve nihayetinde tüm ekonominin refahını etkileyen bir karardır. Göç yoksulluğu azaltabilmekteyse de göçün tüm etkileri olumlu değildir. Göçmenlerin, aracı işe alım kuruluşları veya işverenler tarafından sömürülebildiği görülmektedir. Ayrıca, aileden ayrılmak göçmenler için stresli olabilmekte ve büyük ölçekli bir göç, bir ulusun kimliğine ve egemenliğine ciddi zorluklar oluşturabilmektedir (Ratha vd: 2011: 3).

Uluslararası ölçekte, evrensel olarak kabul edilmiş bir 'göçmen' tanımı bulunmamaktadır. Göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve 'kişisel uygunluk' sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu ifade, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler göçmeni; sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlamaktadır. Bu tanım kapsamında, turist veya iş adamı statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler göçmen olarak değerlendirilmemektedir. Ancak yaygın kullanım, tarım ürünlerinin ekimi veya hasadı için kısa sürelerde seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi kısa dönemli göçmenlerin bazı türlerini de kapsamaktadır (IOM, 2020, s. 37).

Göçmenler, diğer gruplara kıyasla, kriz ve çatışma dönemlerinde ayrımcı uygulamalar, şiddet, çevresel felaketler veya ekonomik zorluklarla karşılaşma riski daha yüksek olan herhangi bir grup veya toplumdaki kesimler olmaları bakımından, 'hassas gruplar' olarak tanımlanmaktadır (Atlı vd., 2010). Literatürde hassas gruplar kavramı ile eş anlamlı olarak, "risk grupları", "dezavantajlı gruplar" ve "incinebilir gruplar" kavramları da kullanılabilmektedir. Kişileri 'hassas' yapan faktörler, demografik özelliklerinden, sağlık problemlerinden, içinde buldukları toplumun değer sistemlerinden, bazen de işgücü

piyasasının kendilerinden talep ettiği bilgi ve becerilerden yoksun olmalarından kaynaklanabilmektedir.

Göçmenler, çalışma hayatında hassas bir gruptur. Genellikle hedef ülkede yasal (vatandaşlık) statüleri ve etnik özellikleri, ırk, dil, din ve kültürel normları gibi özellikleri nedeniyle işgücü piyasasında ayrımcılığa uğramaktadırlar (European Union & European Union Agency for Fundamental Rights, 2019; Häusler, 2010; ILO, 2021). Ayrımcılığa uğrayan kişiler kimi zaman işgücü piyasasına girişte zorluk yaşamakta, kimi zaman ise çalışma yaşamında pek çok sorun ve riske maruz kalmaktadır. Bu insanlar, herhangi bir yasal ya da sosyal güvenceleri olmadan istihdam edilmeleri nedeniyle, iş güvencesi, tatil ve dinlenme araları olmaksızın daha düşük ücretle daha fazla çalıştırılabilmektedir. ILO, bireylerin bu koşullara tabi olmasını modern kölelik-zorla çalıştırma olarak tanımlamaktadır (ILO & Walk Free Foundation, 2017). İşgücü piyasasında karşılaştıkları ayrımcılık nedeniyle zorla çalıştırılma gibi suistimallere ve fiziksel, sözel, cinsel istismarlara karşı savunmasız bulunan grupların başında göçmen işçiler gelmektedir (Bilek vd., 2019; ILO & Walk Free Foundation, 2017).

Şu anda dünya çapında yaklaşık 282 milyon göçmen bulunmaktadır ve bu rakam dünya nüfusunun yüzde 3'ünü oluşturmaktadır. Bu rakam 2015'te 248 milyon, 2010'da 220 milyon, 2005'te 191 milyon ve 2000'de 173 milyon olarak tahmin edilmiştir. Dolayısıyla son yirmi yılda, uluslararası göçmen sayısı yıllık ortalama yüzde 2,4 artmıştır (IOM, 2021). ILO, istihdam için göç eden kişilerin (göçmen işçiler) toplam yaklaşık 169 milyon kişi olduğunu ve dünya çapındaki işgücü piyasasının yüzde 4,9'unu oluşturduğunu tahmin etmektedir. Bu rakamın yaklaşık 50 milyonunun belgesiz veya düzensiz olduğu söylenmekte olup göç edenlerin çoğunun bunu ekonomik nedenlerle, bazılarının ise siyasi veya başka nedenlerle yaptığı genel olarak kabul edilmektedir. Göçün büyük kısmı aynı bölge içinde, komşu ülkeler arasında ve düşük vasıflı veya yarı vasıflı iş sektörlerinde gerçekleşmektedir (ILO, 2021).

Göçmen işçiler, normal ikamet yerlerinden farklı bir bölge veya ülkede çalışan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Göçmen işçi kavramı, vatandaşı olmadığı bir devlette ücretli bir faaliyetle istigal edecek olan, istigal eden veya istigal etmiş olan kişiyi ifade etmektedir (IOM, 2020, s.37). Göçmen işçi kavramı kendi içerisinde ikiye ayrılarak incelenebilmektedir. İlki bir ülkeden diğer ülkeye çalışmak amacıyla göç edip de uzun süreli kalma niyetini taşıyan gruptur. Diğeri ise yine bir ülkeden diğer ülkeye çalışmak amacıyla göç etmesine rağmen kısa süreli kalma niyetini taşıyan gruptur (Civan ve Gökalp, 2011, s.236).

Göçmenler, hedef ülkenin nüfusu ile aynı risk ve tehlikelerle karşı karşıyadır. Ancak, ev sahibi ülkenin bağlamına aşına olmama veya göçmenlik statüleri ile ilgili olabilecek göçmenlere özgü risklerle de karşı karşıyadırlar. Göç hareketliliğinin, çalışma hayatı bağlamında temelde üç aşaması tanımlanmaktadır: (i) çalışma hayatının başlangıcında (ayrılış), (ii) çalışma hayatı boyunca (işe yerleştirme) ve (iii) çalışma hayatının sonunda (geri dönüş). Göçmen işçiler, her aşamada farklı motivasyonlar, sonuçlar ve politika sonuçları ile karşılaşmaktadırlar. Bu göç döngüsü boyunca göçmen işçiler: işsizlik, hastalık, yaralanma gibi risklerle ve yaşlılıkta yoksulluk ve hastalık gibi sorunlara maruz kalabilmektedirler. Göçmenlerin hane halkı üyelerinin de taşınmanın bir sonucu olarak risk ve belirsizliklerle karşı karşıya olduğunu belirtmek gerekmektedir (Taha vd., 2015).

Göçmen işçilerin karşılaştıkları sorunlar içinde bulunulan sosyo-ekonomik ve kurumsal ortam, göç akışının türü (Kuzey-Kuzey, Güney-Kuzey veya Güney-Güney) ya da bireysel ihtiyaçlara bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, göç esnasında hastalığa karşı daha savunmasız olan göçmenlerin ihtiyaçlarının başında sağlık hizmetleri gibi sosyal güvenlik önlemleri gelebilmektedir. İşe yerleştirme aşamasında işsizlik ödeneği; yaralanma riskleri nedeniyle sakatlık ödeneğine ihtiyaç duymaları da muhtemeldir. Ülkelerine güvenli geri dönüş

sürecinde ise çalışma süreleri karşılığında hak ettikleri yaşlılık-emeklilik ödeneğini almaları gerekecektir. Böyle bir durumda taşınabilir sosyal güvenlik hakları, özellikle göçmen işçi ailesinden uzaktaysa, muhtemel risklerin ele alınmasına yardımcı olabilmektedir (Taha vd., 2015). Hareketlilik süreçleri “karmaşık, uzun, istikrarsız ve çeşitli” olan göçmenlerin haklarının mekânsal ve zamansal olarak korunması önem arz etmektedir (Blanpain vd., 2014; ILO, 2021; Taha vd., 2015).

Sosyal Güvenlik Hakkı ve Sosyal Koruma

Sosyal güvenlik, genel olarak hastalık, ekonomik güvensizlik, işsizlik, engellilik, yoksulluk, yaşlılık vb. ile ilgili olarak toplum üyelerini sosyal ve ekonomik sıkıntılara karşı korumayı amaçlayan kamu politikası önlemleridir (ILO, 2010b: 13). Belirli bir toplumun üyelerine, onurlu bir yaşam için sosyal adalet sağlayan, “eşitliği ve güvenliği güvence altına alan” (Riedel, 2007, s.18) ve “herkes için bir servet payı” (Blanpain vd., 2014) sunan bir kurum olarak da tanımlanmıştır. Sosyal güvenlik, risk temelli bir yaklaşımla ilişkilendirilmektedir (Olivier & Govindjee, 2013). Sağlık, işsizlik, yaşlılık ve iş kazaları gibi sosyal riskler genellikle sosyal güvenliğin temel unsurları olarak anılmakta ve ILO Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi¹ tarafından da kabul edilmektedir. Dünyadaki çoğu sistem, sosyal güvenliği hem sosyal yardım hem de sosyal sigorta kavramlarını içerecek şekilde bir şemsiye terim olarak tanımlamakta ve planlama yapmaktadır (Getubig & Schmidt, 1992; Mares, 2005; Olivier, 2012).

Sosyal güvenliğin genel amacının geniş anlamda insanlara risklere karşı tam bir koruma durumu sağlamak olması gerektiğini öne sürülmüştür (Berghman, 2007). Fakat böyle genişletilmiş bir sosyal güvenlik kavramının, yalnızca ilgili kişinin mali ve mesleki refahını değil, aynı zamanda zarar gören kişinin beşerî ve maddi çevresiyle olan ilişkilerinde karşılaştığı tehlikeleri de kapsayacağı ve sosyal koruma ve refah politikalarının kapsamına gireceği düşünülmektedir (Alderman & Yemtsov, 2012; Olivier & Govindjee, 2013).

Sosyal koruma ise insan refahında geniş kapsamlı iyileştirmeleri teşvik etmek için kilit bir politika aracıdır (Barrientos, 2014). Yoksulluğu ve eşitsizliği azaltmak için güçlü bir kaldıraç görevi görmektedir. Kapsayıcı ekonomik büyümeyi artırmaktadır. Kriz zamanlarında bireyleri ve aileleri korumakta ve çocukların sağlık ve eğitimini iyileştirmeye yardımcı olmaktadır. Kaliteli hizmetlere erişimle birlikte, sosyal korumaya evrensel erişimin, nesiller arası yoksulluk döngüsünü kırmak ve içermeyi teşvik etmek için gerekli olduğu kanıtlanmıştır (UN, 2018).

“Toplumun bir üyesi olarak herkesin sosyal güvenlik hakkı”nın bulunduğu İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si’nde² belirtilmiştir. ILO, Philadelphia Bildirgesi’nde³ yer aldığı ve yakın zamanda Sosyal Koruma Tabanları Tavsiyesi⁴, 2012 (No. 202) ve kararında yeniden teyit edildiği gibi, devletleri, sosyal güvenliği bu tür korumaya ihtiyacı olan herkese genişletmekle görevlendirilmiştir. ILO’nun İnsana Yakışır İş Gündemi⁵, adil bir gelir, işyerinde güvenlik ve aileler için sosyal korumayı da içermekte ve sosyal güvenlik standartları belirlenirken aynı zamanda sosyal koruma politikalarının da çerçevesi çizilmektedir.

¹ Sözleşme 102, 1952.

² İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si, 1948, madde 22.

³ Philadelphia Bildirgesi, 1944.

⁴ Sosyal Koruma Tabanları Tavsiyesi, 2012, No. 202.

⁵ The ILO’s Decent Work Agenda, 2015.

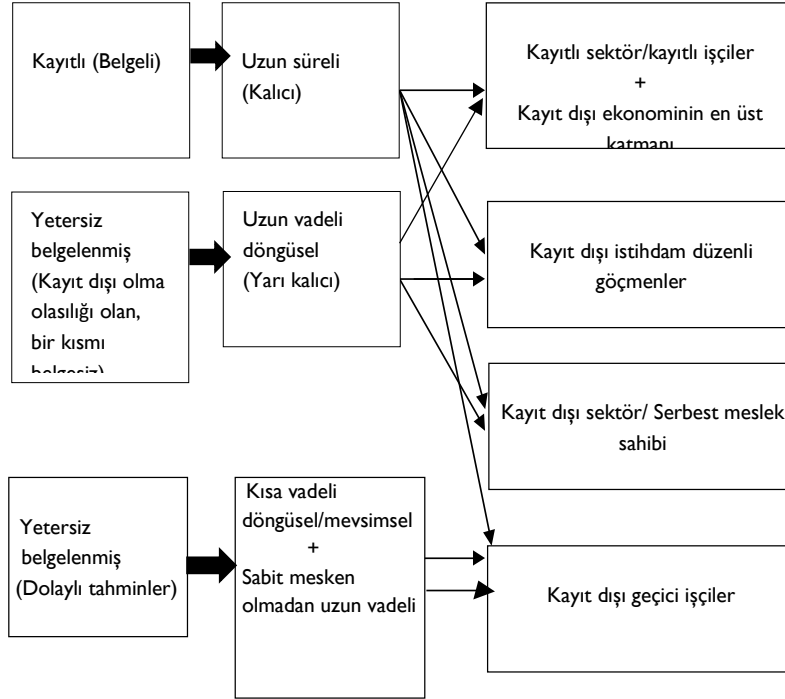
Bu bağlamda ILO, göçmen işçilerin ve ailelerinin sosyal güvenlik kapsamında karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelinmesini, acilen ele alınması gereken önemli bir zorluk olarak belirlemiştir (ILO & Vazhynska, 2016). Benzer şekilde Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri de özellikle kadınlar başta olmak üzere, göçmenleri ve güvencesiz/kayıt dışı istihdam edilmiş olan kesimleri kapsamakta, sosyal koruma politikalarının önemini kabul etmektedir (ILO & Vazhynska, 2016).

Göçmen İşçilerin İşgücü Piyasasına Bağlı Sorunları ve Korunma İhtiyacı

İşçilerin sağlığı ve güvenliğine ilişkin literatür, sosyal koruma ile birlikte sosyal güvenlik önlemlerinin önemini vurgulamaktadır (Comaru vd., 2013; ILO, 2019). Kırılgan bir grup olan göçmen işçilere özel olarak sosyal güvenlik koruması sağlama gerekliliği ise özellikle son on yılda dünyanın çeşitli yerlerinde ortaya çıkan yeni ekonomik entegrasyon modellerinin ışığında giderek daha önemli hale gelmiştir (ILO, 2021). Sosyal güvenlik haklarının taşınabilirliği şüphesiz emeğin ekonomik bölgeler içinde serbest dolaşımını kolaylaştırmakta ve böylece bu entegre işgücü piyasalarının düzgün işleyişini garanti altına almaya katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, sosyal güvenlik yardımlarının göçmen işçilerin menşe ülkelerine gönderilen ve dünya toplumu tarafından kalkınma için önemli araçlar olarak kabul edilen havalelerin önemli bir bölümünü oluşturabileceği gerçeği, göçmenler için sosyal güvenlik haklarının önemini vurgulamaktadır (Kulke, 2006).

Göçmen işçiler, çeşitli boyutlarda işgücü piyasasındaki genel işçi nüfusa göre daha savunmasızdırlar. İş piyasasına nispeten yeni giren ve mesleklere erişimde genellikle lisan ve kurumsal engellerle karşılaşan göçmenlerin, benzer eğitim seviyesi ya da sosyo-ekonomik seviyedeki yerli halka kıyasla, genellikle standart dışı veya gayri resmî sözleşmelere, daha kısa iş süresine ve düşük vasıflı ve düşük ücretli işlere sahip olma olasılıkları daha yüksektir (de la Rica vd., 2015). Gelirlerinin büyük bir bölümünü havale yoluyla yurtdışına transfer eden göçmenlerin sınırlı tasarruflara sahip olduğu ve uzun süreli işsizlik karşısında, yaşamlarını sürdürmek için yetersiz birikime sahip oldukları bilinmektedir (Häusler, 2010). Ayrıca, göçmenlerin ikamet statüleri tipik olarak onların refah devleti ve halk sağlığı hizmetlerine erişimlerini sınırlamaktadır (Levitt vd., 2017). Buna ek olarak, oturma izinleri genellikle istihdam durumlarına bağlı bulunmaktadır. İşten çıkarılmak, onları evlerine dönmeye veya herhangi bir sosyal güvence olmaksızın ev sahibi ülkede yasa dışı olarak kalmaya zorlayabilmektedir (Häusler, 2010). Tüm bu faktörlerin birleşimiyle ekonomik gerilemeler sırasında göçmen işçilerin kırılganlıkları artmakta, iş bulma kabiliyetleri düşmekte ve böylece orantısız bir şekilde ekonomik gerilemelerin yükünü taşıyabilmektedirler (Fasani & Mazza, 2020 ; Hoynes vd., 2012).

Kayıt dışı sektördeki işçilerin güvensizlikleri iki kategoride incelenebilmektedir. Biri, zaman zaman haneleri etkileyen sağlık harcamaları ve iş kaybı nedeniyle bir sağlık şokuna yol açan hastalık veya erken ölüm şeklindeki rastgele şoklardır. Rastgele şoklar, salgın hastalıklar, kasırgalar veya depremler gibi doğal afetleri de içerebilmektedir. Diğer güvensizlikler, hane halklarının yaş, cinsiyet, kast, medeni durum ve varlıkların mülkiyeti gibi yaşamları boyunca büyük ölçüde sabit kalan yapısal özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bunların yanı sıra en önemli yapısal özelliklerden biri de maaşlı, yevmiyeli veya serbest meslek sahibi olmalarıdır (Unni & Rani, 2002). Dolayısıyla ekonomik dalgalanma ve krizlere karşı önlemler içeren genel bir sosyal koruma stratejisi ile kapsamaları gerekmektedir. Kayıt dışı sektörde artan gelir yoksunluğu ve kırılganlığı, temel ihtiyaçlara ilişkin sosyal güvenliğin yanı sıra genel ekonomik krizlere karşı güvenliği de dâhil ederek sosyal korumanın kapsamını genişletmeyi ve gelir güvenliğini artırmayı gerektirmektedir (ILO & Vazhynska, 2016; Fasani & Mazza, 2020).

Şekil 1: Göçmen İşçilerin Kayıt Durumlarına İşgücü Piyasasındaki Konumu (Caro, 2020; ILO, 2021; Srivastava & Institute for Human Development India (IHD), 2020.)

Göçmen işçilerin sosyal güvenlik kapsamında karşılaştığı zorluklar esasen sosyal güvenlik sistemlerinin ulusal mevzuat kapsamında kurulmuş olmasından ve iş hukuku ile göç hukukunun ortak sorun alanlarına ilişkin konulara yer vermemesinden kaynaklanmaktadır. Göçmenlerin yasal konumunun hem iş hukuku, hem göç hukuku, hem de sosyal koruma hakları perspektifinden incelenmesi ve bu boyutlar ile göç politikası arasındaki ilişkiyi vurgulayacak yeni enstrümanlar üretilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Göç yasalarını sosyal güvenlik hukuku ve iş hukuku çerçevesi üzerine yerleştirme eğiliminin koordineli şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Devletin sosyal refahına (yani sosyal yardıma) bağımlılık, statüsü kalıcı hale gelmeyen göçmen işçiler açısından, ülkeye giriş ve/veya daimî ikamet statüsünü reddetmek ve sınır dışı etmek için bir zemin oluşturmaktadır (Olivier & Govindjee, 2013). Ayrıca sosyal güvenliğin bölgesel niteliği ve yardım alma koşullarının çeşitliliği bir ülkeden diğerine göç eden işçiler açısından sosyal güvenlikle ilgili belirli zorluklar ortaya çıkabilmekte ve işçi istihdam edilen bir ülkeden diğerine ne kadar çok hareket ederse, daha da savunmasız hale gelebilmektedir (Hirose vd., 2011).

Göçmen işçilerin sosyal güvenlik ve sosyal koruma altına alınmasına ilişkin endişeleri daha görünür kılan olaylardan biri de Covid-19 salgını olmuştur (Fasani & Mazza, 2020). Sınırların kapatılması, seyahat kısıtlamaları ve virüsü kontrol altına almaya çalışmak için sıhhi önlemler göçmen ve mültecilerin kırılabilirliğini artırmıştır. Covid-19'un etkilerini azaltmak amacıyla Olağanüstü Hal-OHAL kararlarının alınmasıyla (European Commission & European Migration Network, 2021) uygulanan sokağa çıkma yasakları ve belirli sektördeki işler haricinde evden çalışma düzenlemeleri hali hazırda geçici işlerde, günlük yevmiyeye, çoğu zaman kayıt dışı biçimde, mevsimsel tarım işlerinde, inşaat, tekstil ve turizm gibi hizmet sektörlerinde yoğun olarak çalışan göçmen işçileri olumsuz etkilemiştir (European Union & European Union Agency for Fundamental Rights, 2019; Fasani & Mazza, 2020).

Covid-19 salgını, özellikle kayıt dışı sektörlerde göçmenlerin savunmasızlığını ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de göçmen işçiler sokağa çıkma kısıtlamaları ve sınırlama stratejilerinden büyük zarar görmüştür. Uzun vadeli kalıcı göçmenler (Şekil 1.) ve sosyal koruma kapsamında

iken; uzun ve kısa vadeli döngüsel (circular) ve mevsimlik göçmenler en savunmasız grup olmuştur. Kısa süreli döngüsel göçmenlerin önemli bir bölümünü oluşturan ve şehirlerde tutunacak yeri olmayan mevsimsel tarım işçisi göçmenler ile geçici işlerde kayıt dışı çalışan göçmenler Covid-19 kısıtlamalarından en kötü etkilenenler olmuştur. Dolayısıyla, Covid-19 sosyal güvenliğin kapsamının yetersiz olduğunu gözler önüne sermiş, kayıt dışı çalışanlar için sosyal koruma politikalarının uygulanmasındaki kavramsal eksiklikleri ortaya çıkarmıştır (Pandey, 2020).

ABD'de yürütölen bir araştırmada (Cortes & Forsythe, 2020) salgın kaynaklı iş kayıplarının düşük ücretli endüstriler ve meslekler, genç işçiler, düşük eğitimliler, kadınlar ve etnik azınlıklar arasında yoğunlaştığını göstermektedir. Bir diğer çalışmada (Fairlie vd., 2020), siyahi ve Latin Amerikalı işçilerin işsizliği üzerinde orantısız olarak olumsuz etkiler gözlemlenmiş ve Covid-19 döneminin göçmen işçileri olumsuz yönde etkileyen ve yerel işçilerle aralarındaki uçurumu daha da genişleten bir süreç olduğu belirlenmiştir (Alon vd., 2020). ABD'de ve İngiltere'de yürütölen başka bir çalışmada (Hupkau & Petrongolo, 2020) salgın önlemlerinin kadın istihdamının yüksek olduğu sektörleri orantısız bir şekilde etkilediği, okulların kapanmasıyla evde çocuk bakımı ihtiyaçlarının önemli ölçüde arttığı vurgulanmıştır. Bu durum hem ölkeler arasında hem de aynı ölkedeki bireyler arasında heterojenlik göstermekte olup düşük sosyo-ekonomik gelirli hanelerde ve göçmen işçi hanelerinde kadınların aleyhine bir durum ortaya çıkarmıştır. Yapılan araştırmaların verilerine göre, kadınların, düşük eğitimli çalışanların ve göçmenlerin Covid-19 döneminde işlerini kaybetme olasılıkları önemli ölçüde daha yüksektir.

Salgının etkileri sadece işsizlik riskiyle de sınırlı olmamıştır. OECD tarafından hem ABD hem de Avrupa verileri kullanılarak yürütölen bir çalışmaya göre (Basso & Caiumi, 2020), ekonomik olarak daha savunmasız koşullarda çalışanlar, daha yüksek bulaşma riskine maruz kalınan işlerde yoğunlaşmaktadırlar. Birleşik Krallık'ta yapılan bir araştırmaya göre ise, etnik azınlıklara mensup erkeklerin Covid-19'un psiko-sosyal etkileri nedeniyle ruh sağlıklarında, beyaz erkeklere kıyasla daha yüksek bir bozulma yaşadıkları görölmüştür (Fasani & Mazza, 2020). Birleşik Krallık'ta yürütölen bir başka çalışmada (Platt & Warwick, 2020) azınlık gruplarının büyük çoğunluğunun, genel nüfus grubuna kıyasla Covid-19 nedeni ile daha fazla ölüm oranına maruz kaldığı gözlemlenmiştir. Salgının yarattığı krizin bu eşitsizlik artırıcı etkilerine, ancak sosyal koruma politikalarına ve sosyal güvenlik düzenlemelerine müdahale edilerek ve yapıcı çözümler geliştirilerek karşı konulabileceği açıktır.

Sosyal Güvenlik Hakkı ve Kapsamlı Sosyal Koruma Politikaları Oluşturmak için Uluslararası Standartlar

Toplumun bir üyesi olarak her insanın sosyal güvenlik ve risklerden korunmaya hakkı vardır (ILO, 2019, s.9). Etkili sosyal güvenlik sistemleri, gelir güvenliği sağlamak, yoksulluğu ve eşitsizliği önlemek ve azaltmak ve sosyal kapsam ve saygınlığı teşvik etmek için güçlü araçlardır. Çalışanların ve genel olarak nüfusun refahına yapılan önemli bir yatırım olan sosyal güvenlik, üretkenliği, istihdam edilebilirliği artırmakta ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı desteklemektedir. Böylece herkes için makul yaşam standartları ile adil bir küreselleşmeye katkıda bulunmaktadır (Hirose vd., 2011, s.11).

Göçmen işçilerin sosyal güvenlik hakkının korunması, yalnızca göçmen işçilere sosyal güvenlikte eşit muamele sağlanması açısından değil, aynı zamanda sosyal güvenlik kapsamının řu anda korunmayan nüfusu kapsayacak şekilde genişletilmesi açısından da önemlidir (Fasani & Mazza, 2020, s.7). Milyonlarca göçmen işçinin ve ailelerinin refahı tehlikede olduğundan, sosyal politikanın yüksek önceliği iki taraflı ve çok taraflı anlaşmalar yoluyla ölkeler arasında sosyal güvenlik koordinasyonunun artırılması ve ilgili uluslararası sözleşmelerin onaylanması

olmalıdır. Sosyal güvenlik haklarının taşınabilirliği yalnızca işçiler ve aileleri için değil, aynı zamanda emeğin ekonomik bölgeler içinde ve arasında serbest dolaşımını kolaylaştırması ve entegre işgücü piyasalarının düzgün işlemesi için önemli ve vazgeçilmezdir (Hirose vd., 2011, s.2).

Göçmen işçilerin kişisel durumları ve deneyimleri büyük ölçüde farklılık gösterse de karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelmek için belirli yöntemler bulunmaktadır. Bu araçlar, birçok ILO sözleşmesinde belirtilmiş ve birçok ülkede ikili ve çok taraflı anlaşmalar yoluyla uygulanmaktadır. Ancak, göçmen işçilerin sosyal güvenliğinin korunmasına ilişkin ILO sözleşmeleri yalnızca sınırlı sayıda ülke tarafından onaylanmıştır. Dahası, ikili ve çok taraflı anlaşmalar ağı hala birçok boşluk içermektedir. ILO sözleşmelerinin ve sosyal güvenlik anlaşmalarının onaylanmaması durumunda, yurtdışında çalışan çok fazla vatandaşı olan ülkeler, en azından bir tür sosyal güvenlik korumasını garanti etmek için tek taraflı olarak kendi koruma önlemleri kabul etmişlerdir (Kulke, 2006).

Sosyal güvenlik yardımları genellikle istihdam, ekonomik faaliyet veya ikamet sürelerine göre verildiğinden, sosyal güvenlik hakları elde edilmeden önce yasal ulusal sosyal güvenlik programına veya diğer ilgili ulusal makama kayıt yaptırılması gerekmektedir. Kayıt, "düzensiz" olarak tanımlananlara değil "düzenli" göçmenlere (yani burada, resmi ve yasal sözleşmeleri olan göçmenlere) mümkün olma eğilimindedir (Fasani & Mazza, 2020; Häusler, 2010; Kulke, 2006). Sosyal güvenlik programlarının kapsamı geleneksel olarak belirli bir devletin toprakları ile sınırlıdır. Sosyal güvenlik programları dâhilindeki yardımların miktarları ve aralığı, hak kazanma koşulları ve ödeme süresi ulusal mevzuatlarda belirlenmekte ve anlaşmazlıklar ulusal mahkemelerce çözümlenmektedir (Kulke, 2006). AB ülkeleri arasındaki anlaşma gereğince bu sınırlar, AB üye devletleri açısından daha esnektir (European Commission & European Migration Network, 2021)

Sosyal Koruma, ILO'nun temel çalışmasını tanımlayan İnsana Yakışır İş Gündemi'nin dört stratejik hedefinden biridir. Uluslararası bir örgüt olarak ILO, özellikle uluslararası çalışma standartlarının düzenlenmesi ve herkesin eşit bir biçimde çalışma hakkından faydalanarak korunmasını sağlamak amacıyla görevlendirilmiştir. ILO'nun sosyal güvenlik hakkının gerçekleştirilmesi için birincil sorumluluğu ve bu doğrultuda geliştirilen "Çalışma Standartları" bulunmaktadır. ILO standartları, genel veya teknik yönergeler sağlayan tavsiyelerden ve üye devletlerin onaylanması için yasal olarak bağlayıcı yükümlülüklerle sahip sözleşmelerden oluşmaktadır. Her ikisi de ILO'nun sosyal güvenliği herkese yayma hedefinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Göçmen işçiler için, 1952 Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi (No. 102) ve diğer ILO standartları uygulanmaktadır. Ancak göçmen ev içi işçileri özel olarak sosyal güvenlik haklarını güvence altına almayı amaçlayan hiçbir araç bulunmamaktadır. Bununla birlikte, sosyal güvenlik kapsamının göçmen ev işçilerini kapsayacak şekilde genişletilmesine izin veren, birbiriyle örtüşen teknik hükümlerden oluşan mevcut bir çerçeve mevcuttur. Aşağıda sosyal güvenlik ve sosyal koruma sağlamayı hedefleyen uluslararası düzenlemelerden öne çıkanlara yer verilecektir.

ILO Sosyal Güvenlik Araçları

Kapsamlı sosyal güvenlik sistemlerinin genişletilmesini sağlayan referans ILO Sözleşmelerinden biri, 1952 tarihli Sosyal Güvenlik (Asgari Normlar) Sözleşmesidir (No. 102). Sözleşme'nin XII. Bölümü, ikili ve çok taraflı iş birliği anlaşmaları yoluyla vatandaş olmayanlara ve yurttaşlara eşit muamele yapılması çağrısında bulunmaktadır. 2012 tarihli Sosyal Koruma Tabanları Tavsiyesi (No. 202), dezavantajlı gruplara ve kişilere hem resmi hem de kayıt dışı ekonomide destek sağlayarak ve sosyal güvenlik kapsamını göçmenler dâhil herkesi kapsayacak şekilde genişleterek 189 ve 102 sayılı Sözleşmeyi tamamlamaktadır. 1962

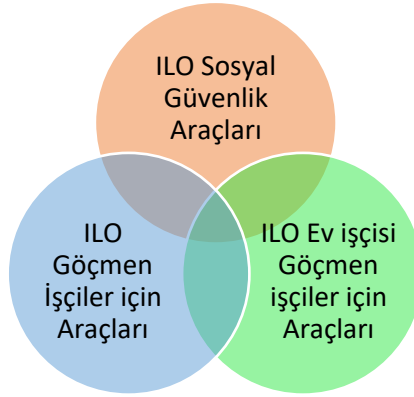
tarihli Muamele Eşitliği (Sosyal Güvenlik) Sözleşmesi (No. 118), üye devletleri, Sözleşme'nin yürürlükte olduğu herhangi bir üye devletin vatandaşlarına, ulusal sosyal güvenlik mevzuatı uyarınca eşit muamele sağlamaya çağırılmaktadır. Ek olarak, 1982 tarihli Sosyal Güvenlik Haklarının Korunması Sözleşmesi (No. 157) ve beraberindeki 1983 tarihli Tavsiye Kararı (No. 167), özellikle göçmen işçiler için sosyal hizmetlerin geliştirilmesini ve bu hizmetlere erişimini teşvik etmektedir. Sağlık hizmetlerine evrensel erişim, 1969 tarihli Tıbbi Bakım ve Hastalık Yardımları Sözleşmesi (No. 130) kapsamında garanti altına alınmış olup, bu Sözleşmeyi imzalayan üye devletin topraklarında normalde ikamet eden ve çalışan vatandaş olmayan kişilere eşit muamele sağlanmaktadır. 2000 tarihli Anneliğin Korunması Sözleşmesi (No. 183)/Anneliğin Korunması Sözleşmesi (Revize) ve 1952 tarihli sözleşme (No. 103), göçmen ev işçilerinin genellikle ait olduğu, tipik olmayan bağımlı iş biçiminde olanlar da dâhil olmak üzere, çalışan tüm kadınlar için geçerlidir.

ILO Göçmen İşçiler için Sosyal Güvenlik Araçları

1975 tarihli Göçmen İşçiler (Ek Hükümler) Sözleşmesi (No. 143), göçmen işçilerin ücret, sosyal güvenlik ve diğer yardımlarla ilgili olarak geçmiş istihdamdan doğan haklarında, pozisyonun uygun olmadığı durumlarda bile eşit muameleden yararlanacaklarını belirtmektedir. Bu hükümden yararlanmanın koşulu, ev sahibi ülkede düzenli göçmen olmaktır. 1975 tarihli Göçmen İşçiler Tavsiyesi (No. 151), Sözleşmenin maddelerini hatırlatmaktadır. 143. Nolu sözleşme göçmen işçiler ve aile fertlerinin ücret, sosyal güvenlik ve diğer yardımlar açısından hem bir üye devletin topraklarında yasal ikamet durumunda olmaları halinde, hem de yasal statülerinin henüz düzenlenmemiş olduğu hallerde geçerlidir. 1949 tarihli İşe Yönelik Göç Sözleşmesi (Revize) (No. 97), vatandaş olmayan işçiler tarafından sosyal güvenlik elde edilmesine ilişkin ilgili maddeleri, yani iş kazası, analık, hastalık, malullük, yaşlılık, ölüm, işsizlik ve ailevi sorumluluklar ve ulusal yasa veya yönetmeliklere göre bir sosyal güvenlik planı kapsamındaki diğer olası durumları içermektedir. 1997 tarihli Özel İstihdam Büroları Sözleşmesi (No. 181), diğer şeylerin yanı sıra, yasal sosyal güvenlik yardımlarıyla ilgili olarak, göçmenler de dâhil olmak üzere, özel istihdam bürolarında çalışan işçiler için yeterli koruma talep ettiğinden özellikle önemlidir. İş bulma kurumları, birçok bölgede göçmen işçiler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır.

ILO Ev İşçisi Koruma Araçları

2011 tarihli Ev İşçileri Sözleşmesi (No. 189), sosyal güvenliğin ev işçilerini (göçmen ev işçileri dâhil) aşamalı olarak kapsamasını ve onların istismarcı uygulamalara karşı etkin bir şekilde korunmasını talep etmektedir. Sözleşmenin 14. Maddesi, her üyenin, ev işçilerinin sosyal açıdan genel olarak işçiler için geçerli olanlardan daha az elverişli olmayan koşullardan yararlanmalarını sağlamak için, ulusal yasa ve yönetmeliklere uygun olarak ve ev işinin belirli özelliklerine gereken saygıyı göstererek uygun önlemleri alacağını belirtmektedir. Genel olarak, analık dâhil olmak üzere koruma riskleri açısından sosyal güvenlik araçlarından yararlanmalarını hedeflemektedir. 2011 tarihli Ev İşçileri Tavsiyesi (No. 201), göçmen ev işçileri için sosyal güvenlik ve haklara erişim konusunda eşit muamele ihtiyacını daha net biçimde vurgulamaktadır. Tavsiye Kararı, göçmen ev işçilerinin, sosyal güvenlik haklarını sağlamak için üye devletler arasında ikili, bölgesel veya çok taraflı iş birliği çağrısında bulunmaktadır.

Şekil 2: ILO Belgeleri Kapsamında Göçmen Ev İşçileri için Kesişen Hükümler (ILO & Vazhynska, 2016, s.2)

2015 tarihli Kayıt Dışı Ekonomiden Kayıtlı Ekonomiye Geçiş Tavsiyesi (No. 204), ev içi ve göçmen ev işçilerinin genellikle düzenli istihdam statüsüne sahip olmadıklarını kabul ederek, kayıt dışı ekonomi grubundaki en ciddi insana yakışır iş açıklarına karşı özellikle savunmasız olarak ev işçilerini içermektedir. Tavsiye, ulusal sosyal koruma tabanlarının oluşturulmasını ve sürdürülmesini teşvik etmekte ve sosyal güvenliğin, anneliğin korunmasının, insana yakışır çalışma koşullarının ve asgari ücretin yasada ve uygulamada tüm işçilere aşamalı olarak genişletilmesini içermektedir.

Tablo 1: Sosyal politika uyumu örnekleri: Seçilmiş ülkelerde ev işçileri, göçmen ev işçileri ve göçmen işçiler için kapsam (ILO & Vazhynska, 2016, s.8.)

ÜLKE	Ev İşçilerinin Kapsamı	Göçmen Ev İşçilerinin Kapsamı	Göçmen İşçilerin Kapsamı
Fransa	<ul style="list-style-type: none"> Bireysel işveren fayda sağlar. Ev işçileri için sağlık sigortası, genel sosyal güvenlik rejiminden daha geniştir. Annelik/babalık parası. 	<ul style="list-style-type: none"> İş Kanunu, mesleğe bakılmaksızın tüm yabancı çalışanlar için geçerlidir. Sosyal Güvenlik Kanunu, “her çalışanın milliyeti, yaşı, cinsiyeti, bir veya birkaç işveren için çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın sosyal rejime bağlı olması gerekir” demektedir. 	
İtalya	<p>“Contratto Collettivo nazionale di lavoro (CCNL)” toplu iş sözleşmesi kapsamında, ev işçileri Ulusal Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından idare edilen ortak sosyal güvenliğe tabidir; CCNL tarafları tamamlayıcı sosyal güvenlik tesis etmeyi kabul eder. Ev işçileri için sınırlı annelik koruması.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Göçmen ev işçileri, “Lavoratore Domestico” (ev işçisi) kategorisi altında INPS tarafından yönetilen genel sosyal güvenlik planı kapsamındadır. Çeşitli ikili anlaşmalar yoluyla sağlanan hakların korunması. 	Resmi iş sözleşmesine dayalı olarak tüm göçmen işçiler için geçerlidir. Göçmen ev işçileri de dahil olmak üzere tüm göçmen işçiler sosyal güvenliğe erişebilir.
Şili	Ev işçileri, analık ve işten çıkarılmaya ilişkin koruma hükümleri dahil olmak üzere sosyal güvenlik açısından diğer işçilerle aynı korumadan yararlanır.	<ul style="list-style-type: none"> İş kanunu, Şili'deki bir iş sözleşmesine dayalı olarak tüm göçmenler için geçerlidir. Göçmen ev işçileri de dahil olmak üzere göçmen işçiler, genel sosyal güvenlik rejimi kapsamında sosyal güvenliğe erişim hakkına sahiptir. 	

Kosta Rika	Maaşlı işçilerin tüm sigortaları otomatik olarak ev işçilerini de kapsayacak şekilde genişletildi.	Göçmen ev işçileri, ulusal ev işçileri ile aynı haklara sahiptir.	Genel Göçmenlik ve Yabancılar Yasası (2009) uyarınca, Kosta Rika'ya giren göçmenlerin Kosta Rika Sosyal Sigorta Fonu (CCSS) ile sigorta sertifikasına sahip olmaları gerekir.
Filipinler	Genel sosyal güvenlik rejimi kapsamında ev işçilerine sosyal güvenlik kapsamı sağlar.	Filipinli ev içi göçmen işçiler, göçmen işçiler için özel hükümler kapsamındadır. Göçmen ev işçileri, ulusal işçilerle aynı kurumlar tarafından kapsamaktadır.	Filipin Denizaşırı İstihdam İdaresi (POEA), denizaşırı ülkelerdeki işçilerin dönüşlerinde sosyal güvenlik yardımlarına erişmelerini sağlar ve hedef ülkelerle sosyal güvenlik anlaşmalarının izlenmesine yardımcı olur.
Singapur	Ev işçileri, resmi “çalışan” tanımının dışında tutulmaktadır, ancak vatandaşlar ve daimi ikamet edenler için bir sosyal güvenlik tasarruf planı kapsamındadır.	<ul style="list-style-type: none"> Göçmen ev işçileri sosyal güvenlik yardımlarından muaf tutulmaktadır. Yönergeler, yabancı ev işçilerini, onaylanmış bir ülkeden (Malezya, Filipinler, Endonezya, Tayland, Myanmar, Sri Lanka, Hindistan ve Bangladeş) istihdam edilen ev işçileri olarak tanımlamaktadır. 	Vatandaşlar ve daimi ikamet edenler için sosyal güvenlik tasarruf planı, ulusal ve göçmen işçileri kapsar. Çalışan ve işveren tarafından ödenen katkı payları.

Yukarıdaki tabloda Fransa, İtalya, Şili, Kosta Rika, Filipinler ve Singapur ülkelerinin sistemlerinde, göçmen işçilerin, göçmen ev işçilerinin ve genel nüfus içerisindeki ev işçilerinin sosyal güvenlik ve sosyal koruma kapsamı özetlenmiştir. Bu çerçevede en iyi uygulama örneklerinin sırasıyla Fransa’da, İtalya ve Şili’de olduğunu söylemek mümkündür. Fransa’da İş Kanunu, mesleğe bakılmaksızın tüm yabancı çalışanlar için geçerlidir. Sosyal Güvenlik Kanunu, “her çalışanın milliyeti, yaşı, cinsiyeti, bir veya birkaç işveren için çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın sosyal rejime bağlı olması gerekir” demekte ve bu çerçevede tüm göçmen işçileri kapsama alanına dâhil etmektedir. İtalya ve Şili’de de benzer bir kapsayıcılık olduğu görülürken Filipinler ve Singapur’da kademeli olarak daha az kapsandıkları, bilhassa ev içi hizmetlerde çalışan göçmen işçilerin, Singapur’da sosyal güvenlikten muaf tutuldukları görülmektedir.

Diğer Uluslararası Standartlar

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kapsamında, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statülere bakılmaksızın tüm bireylerin hür doğduğunu ve haysiyet ve haklar bakımından eşit olduğu belirtilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde öngörülen hak ve özgürlüklerin formülasyonu, daha sonra geliştirilen belgelerin hükümleri gibi, diğer bireyler için de aynı şekilde geçerlidir. Göçmen işçilere ilişkin hükümler içeren diğer BM sözleşmeleri şu şekildedir:

- Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (BM, 1966)
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (BM, 1966)
- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (BM, 1965)
- İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayri İnsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (BM, 1984)
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (BM, 1979)
- Çocuk Hakları Sözleşmesi (BM, 1989)
- Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (BM, 1990)
- Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (BM, 2006)
- Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (BM, 2006)

İkili anlaşmalar

Giderek artan bir şekilde, birçok devlet göç akışlarını düzenlemek için ikili anlaşmalara yönelmektedir. Bu tür anlaşmaların avantajları, belirli göçmen gruplarının özelliklerine uyarlanabilmesi, yeterli yaşam ve çalışma koşullarının sağlanması yanı sıra hem gönderen hem de alan tarafın göç öncesi ve sonrası süreçleri izleme ve daha aktif bir şekilde yönetme yükünü paylaşabilmesidir. Birçok ülke, örneğin Avustralya, Kanada, Almanya, Japonya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri, on iki ana göçmen kabul eden ülke arasında, sosyal güvenlik haklarından, sosyal yardımlardan, sosyal sigortalardan ve diğer sosyal koruma araçlarından yararlanılmasına, yalnızca iki taraflı veya çok taraflı bir anlaşmanın imzalanması durumunda izin vermektedir.

Göçü düzenleme aracı olarak ikili araçların kullanımı ilk olarak 1960'larda Batı Avrupa ülkelerinin geçici bir insan gücü kaynağı sağlamaya istekli ülkelerle bir dizi ikili anlaşma imzalamasıyla geliştirilmiştir. Belçika, Fransa, Federal Almanya Cumhuriyeti, Hollanda ve İsviçre zaman zaman, Akdeniz kıyısında bir veya daha fazla işçi tedarik eden ülke ile anlaşmalar imzalamıştır. 1970'lerde Orta Doğu yeni bir göç alan bölge olarak ortaya çıkmış ve örneğin Bangladeş ile İran İslam Cumhuriyeti, Irak, Libya Arap Cemahiriyesi ve Umman arasında benzer anlaşmaları sağlamak için girişimlerde bulunulmuş ve Ürdün ile Pakistan; Filipinler ve Gabon, İran İslam Cumhuriyeti, Irak ve Ürdün'le, o zamandan beri tüm dünyada göçü düzenleyen ikili anlaşmalar gelişmiştir. Bölgeler arasında, ikili anlaşmalar yoluyla göç akışlarının düzenlenmesinde en az başarılı olan Asya'dır ve Filipinler ile Avrupa Birliği'nin bazı Üye Devletleri arasında imzalanan anlaşmalara rağmen, Asya gönderen ülkeler arasında ikili anlaşma bulunmamıştır (ILO, 1999, s.34).

Sosyal güvenlik anlaşmaları ağı, özellikle sanayileşmiş ülkeler (Avrupa ülkelerinin önceki ikili ve çok taraflı enstrümanları ağıнын yerini alan 1408/71 sayılı AB Tüzüğü) ve diğer OECD ülkeleri arasında yoğunudur. Ayrıca Avrupa ülkeleri ile onların eski "kolonileri" arasında birçok anlaşma yapılmıştır. ECOWAS tarafından kabul edilen Sosyal Güvenlik Genel Sözleşmesi gibi, ekonomik topluluklara ait gelişmekte olan ülkeler arasında Avrupa modelini benimseyen birkaç çok taraflı belge de imzalanmıştır.

Sonuç

Göçün kalkınma üzerindeki etkisine yönelik araştırmalar milyonlarca insanın uluslararası göç yoluyla yaşamlarını daha iyisi için dönüştürdüğünü göstermektedir. Göçmenler, yerel halk tarafından ihtiyaç duyulan ancak genellikle istenmeyen işleri yapmaları, yeni işler kurmaları, yeni fikirler getirmeleri, vergi ödemeleri, menşe ülkelerine para

göndermeleri ve ülkeler arasında yatırım ve ticareti kolaylaştırabilmeleri gibi faydalar sunmaktadır. Ancak, tüm ülkeler veya tüm göçmenler göçten eşit olarak yararlanamamaktadır. Dolayısıyla haklarına saygı duyulan, iyi bir yaşam standardına sahip olan ve becerilerini uygulayabilen göçmenler, gittikleri ülkelere ve menşe ülkelerine daha fazla katkıda bulunmaktadır. Bu da büyük ölçüde göçmenlerin sosyal koruma ve sosyal güvenliğe erişimiyle ilgili olmaktadır.

2030 Gündeminde belirtildiği gibi, sosyal korumaya ve sosyal güvenlik hakkına erişim, yaşam boyunca yeterli yaşam standartlarını sürdürmenin ve yoksulluğu sona erdirmenin anahtarıdır. Ancak, uluslararası göçmenlere yönelik sosyal koruma sistemleri yetersiz hizmet vermektedir. Göçmenlerin karşılaştıkları engelleri ortadan kaldıracak adımlar atılmadan, herkes için sosyal koruma sistemleri ve önlemleri uygulama taahhüdü yerine getirilemeyecektir. Bazı uluslararası belgeler herkes için sosyal güvenlik hakkı sağlasa da ulusal sosyal koruma düzenlemeleri genellikle düzensiz durumdaki göçmenleri hariç tutmaktadır. Bir ülkeye uzun süreli oturma ve çalışma izinleri (bir yıl veya daha uzun) ile kabul edilen göçmenler, genellikle, ancak ülkede belirli bir süre ikamet ettikten veya çalıştıktan sonra, vatandaşlarla aynı şartlarda sosyal korumaya yasal erişim hakkına sahip olmaktadır. Göçmenlerin gerekli asgari şartları çoğunlukla sağlayamadıkları ve yasal sosyal koruma kapsamından yalnızca sınırlı bir düzeyde yararlanabildikleri bilinmektedir.

Düzensiz durumdaki göçmenler söz konusu olduğunda, hükümetler, göç için teşvik olarak algıladıkları şeyleri azaltmak ve düzensiz durumdaki göçmenlerin insan haklarının korunmasını sağlamak arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Bu, nadiren sosyal korumaya erişimde eşit muameleyi içermektedir. Çoğu durumda, düzensiz göçmenlere yasayla veya fiili olarak acil sağlık hizmetlerine ve sınırlı kaza tazminatı yardımlarına erişim hakkı verilmektedir. Çocuklar için asgari yardımın ve yetişkinler için bazı aynı yardımların (çoğunlukla gıda) yanı sıra vergiyle finanse edilen programlara nadiren erişebilmektedirler. Göçmenler, dünya çapında sosyal koruma sistemlerinden büyük ölçüde yetersiz hizmet almaktadır. Genellikle bu sistemlere vergi ve katkı payı ödemelerine rağmen kısıtlayıcı yasalar veya idari engeller, yardımlara erişimlerini sınırlamaktadır. Uzun vadede, hedef ülkeler için orantısız bir mali yük oluşturmaları olası değildir. Ayrıca göçmenler, yeni bir ülkeye taşındıklarında veya menşe ülkelerine döndüklerinde haklarını kaybedebilmektedirler. Herkes için sosyal koruma sistemleri ve önlemleri uygulama taahhüdü, göçmenler bunlara erişimde engellerle karşılaşmaya devam ettiği sürece yerine getirilmiş olmayacaktır.

Çok az ülke, belgelenmiş uluslararası göçmenlere sosyal korumaya tam erişim hakkı vermektedir. Düzensiz durumdaki göçmenler ve hatta birçok kısa süreli göçmen genellikle temel bir sosyal koruma tabanına bile erişememektedir. Ülkesellik ilkesine uyan menşe ülkeler yurtdışındaki vatandaşların yardım talep etmesine izin vermeyebileceğinden, yeterli kapsam sağlanmaktan uzaktır. Bunu yaptıklarındaysa, menşe ülkeden alınan emekli maaşları göçmenleri ev sahibi ülkelerde geçindirmek için yeterli olmayabilmektedir. Bireysel emeklilik ve sağlık sigortası programları tüm ülkelerde göçmenler için hazır bulunmayabilmekte veya karşılanabilir olmayabilmektedir. Bu çerçevede sosyal koruma erişiminin göçmenler için genişletilmesi ve hem menşe ülkeden hem de hedef ülkeden erişilebilir olması gerekmektedir.

Ülker arası koordinasyon eksikliği önemli bir sorundur. İkili ve çok taraflı sosyal güvenlik anlaşmalarının olduğu yerlerde, göçmen işçiler nadiren belirli bir grup olarak tanımlanmaktadır. Çoğu durumda, sosyal güvenlik hakları ve yardımların koordinasyonu ile ilgili olarak diğer işçi grupları arasında yer almaktadırlar. Uluslararası sosyal güvenlik anlaşmalarındaki bu tür genellemeler, genellikle düzensiz statüde olan veya resmi bir sözleşmesi olmayanların hariç tutulmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte, ikili veya çok taraflı anlaşmaların, göçmen işçilerin ev sahibi ülkede birikmiş katkı veya yardım haklarını

tanıma, muhafaza etme ve yönetme konusunda etkili bir mekanizma olduğu kanıtlanmıştır.

Sağlık hizmetlerine geniş erişim, göçmenlerin esenliği için gereklidir. İstisnalar dışında, geçerli oturma veya çalışma izinlerine sahip göçmenler, göçmen olmayanlarla eşit koşullarda sağlık hizmetlerine erişebilmektedir. Buna karşılık, düzensiz durumdaki göçmenlerin hakları bir ülkeden diğerine önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Etkili kapsamın iyileştirilmesi, hükümet yetkililerinin ve göçmenlerin düzenlemelerden haberdar olmalarını sağlamak için bilgilendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Bilgilendirme ve danışmanlık girişimlerin genellikle küçük ölçekte olduğu, yerel yönetimlerden ve STK'lardan geldiği görülmektedir. Danışmanlık hizmetleri ücretsiz olarak sunulmalıdır.

Göçmen işçiler, sosyal güvenlik kapsamına erişimde birçok engelle karşı karşıyadır. Daha önce bahsedilenlere ek olarak, haklarına ilişkin bilgilere erişmesini engelleyen güçlü dilsel ve kültürel engellerin yanı sıra genel damgalama ve ayrımcılık da söz konusudur. Bu bağlamda genel nüfusla sosyal uyum ve entegrasyonu geliştirecek proje ve faaliyetlere ağırlık verilmesi önemli bir gerekliliktir. Tıbbi bakım, hastalık ve iş kazası yardımları, doğum parası, annelik izinleri, çocuk ve aile yardımları mutlaka sosyal güvenlik ve sosyal koruma programlarının kapsamına alınması gereken konulardır. Bunun yanı sıra çoğu zaman göçmen işçiler, işsizlik ödeneklerinden hariç tutulmaktadır. Ev sahibi ülkeye yeni gelmiş ve geçmişte hiç prim ya da vergi ödememiş olanların işsizlik ödeneği almaları çoğu ülkede uygun görülmemektedir. Fakat Covid-19 gibi olağanüstü haller başta olmak üzere göçmen işçilerin, zaruri nedenlerle çalışmadıkları durumlarda işsizlik ödeneklerine erişebilmeleri gerekmektedir.

Sosyal güvenlik hakkı ve kapsamlı sosyal koruma politikaları oluşturmak için ILO başta olmak üzere BM gibi kuruluşlar tarafından çeşitli uluslararası standartlar geliştirilmiştir. 1975 tarihli 143. Nolu Göçmen İşçiler (Ek Hükümler) Sözleşmesi, 1975 tarihli 151. Nolu Göçmen İşçiler Tavsiyesi, 1949 tarihli 97. Nolu İşe Yönelik Göç Sözleşmesi (Revize), 2011 tarihli 189. Nolu Ev İşçileri Sözleşmesi, Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (BM, 1990) bunlardan bazılarıdır. Ayrıca birçok devletin göç akışlarını düzenlemek için ikili anlaşmalar imzaladığı görülmektedir. Sosyal politikanın bu noktada önceliği göçmen işçiler konusunda iki taraflı ve çok taraflı anlaşmalar yoluyla ülkeler arasında sosyal güvenlik koordinasyonunun artırılması ve ilgili uluslararası sözleşmelerin onaylanmasının sağlanması olmalıdır.

Son yıllarda engellilik yardımlarının ve emeklilik haklarının göçmen işçilere genişletilmesinde önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Devletlerarası iş birliğinin en yeni örneklerinden biri, ev işçileri de dâhil olmak üzere göçmen işçiler için emeklilik haklarının koordinasyonuna ilişkin Mercosur (Güney Amerika Ortak Pazarı) anlaşmasıdır. Göçmen ev işçilerinin sosyal güvenlik hakkı da dâhil olmak üzere, göçmen işçilerin, ulusal işçilerle aynı çalışma haklarına sahip olmalarına izin veren, eşit muamele ilkesine dayalı sosyal koruma planları tüm ülkelerde uygulanabilir olmalıdır. Ayrıca, göçmen ev işçilerinin haklarının geliştirilmesi ve korunması ve sosyal güvenlik sistemlerine dâhil edilmesine yönelik olarak devletler, ILO Ev İşçiliği Sözleşmesini (No. 189) ve diğer ILO Sözleşmelerini ve Tavsiyelerini derhal onaylamalı ve uygulamalıdır.

Bunun yanı sıra, uluslararası toplumun sosyal koruma tabanı girişimini desteklemesi ve bunu kalkınma stratejilerine ve kapsamlı sosyal koruma çerçevelerine dâhil etmesi gerekmektedir. Son olarak, STK'lar ile işçi ve işveren örgütleri, göçmen ev işçileri gibi hassas durumdaki emekçilerin temel sosyal korumalara erişimini sağlamak için ulusal politikaların tasarlanması, uygulanması ve izlenmesine katılımlarını sürdürmeye teşvik edilmelidir. Bu konuda başarılı ülkelerin uygulamalarının incelenmesi ve örnek alınması önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Alderman, H., & Yemtsov, R. (2012). *Productive Role of Social Protection: Background Paper for the World Bank 2012–2022 Social Protection and Labor Strategy* (Discussion Paper Sy 1203). World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/13551/676090NWP012030Box367885B00PUBLIC0.pdf?sequence=1>
- Alon, T., Doepke, M., Olmstead-Rumsey, J., & Tertilt, M. (2020). *THE IMPACT OF COVID-19 ON GENDER EQUALITY* (Working Paper Sy 26947; NBER WORKING PAPER SERIES, s. 39). NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w26947/w26947.pdf
- Atlı, K., Froneberg, B., Matisane, L., Yıldız, N., Şimşek, C., & Demirkol, D. (2010). *Çalışma Yaşamında Sağlık Gözetimi Rehberi* (s. 381) [İSGİP (Türkiyede İşyerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Koşullarının İyileştirilmesi Projesi-TR0702. 20- 01/001)]. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. <https://www.csgb.gov.tr/medias/4591/rehber03.pdf>
- Barrientos, A. (2014). Social Protection. İçinde B. Currie-Alder, R. Kanbur, D. M. Malone, & R. Medhora (Ed.), *International Development* (ss. 188-203). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199671656.003.0012>
- Basso, G., & Caiumi, A. (2020). *The New Hazardous Jobs and Worker Reallocation* (OECD SOCIAL, EMPLOYMENT AND MIGRATION WORKING PAPERS Sy 246; s. 73). OECD. [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DELSA/ELSA/WD/SEM\(2020\)12&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DELSA/ELSA/WD/SEM(2020)12&docLanguage=En)
- Berghman, J. (2007). The resurgence of poverty and the struggle against exclusion: A new challenge for social security in Europe? *International Social Security Review*, 50(1), 3-21. <https://doi.org/10.1111/j.1468-246X.1997.tb01055.x>
- Bilek, Ö., Sandal, A., & Yıldız, A. N. (2019). *GÖÇMENLERİN İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KONULARI* (s. 134). TÜRK-İŞ.
- Blanpain, R., Arellano Ortiz, P., & Olivier, M. P. (Ed.). (2014). *Social security and migrant workers: Selected studies of cross-border social security mechanisms*. Wolters Kluwer Law & Business.
- Caro, L. P. (2020). Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler. *ILO*, 60. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_739463.pdf
- Civan, O. E. & Gökalp, A. (2011). Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği, *Çalışma ve Toplum*, 2011/1, 233-264, <https://www.calismatoplum.org/Content/pdf/calisma-toplum-1355-014aba8a.pdf>
- Comaru, F., Werna, E., ILO, & Sectoral Activities Department. (2013). *The health of workers in selected sectors of the urban economy: Challenges and perspectives*. ILO. http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2013/113B09_29_engl.pdf
- Cortes, G. M., & Forsythe, E. (2020). *The Heterogeneous Labor Market Impacts Of the Covid-19 Pandemic*. W.E. Upjohn Institute. <https://doi.org/10.17848/wp20-327>
- de la Rica, S., Glitz, A., & Ortega, F. (2015). Chapter 24—Immigration in Europe: Trends, Policies, and Empirical Evidence. İçinde B. R. Chiswick & P. W. Miller (Ed.), *Handbook of the Economics of International Migration* (ss. 1303-1362).
- Deacon, B. (2013). *Deacon, B. (2013). Global social policy in the making: The foundations of the social protection floor*. Policy Press. Policy Press.
- Demuth, A. (2000). Theoretical and methodological issues in migration research. İçinde B. Agozino (Ed.), *Theoretical and methodological issues in migration research: Interdisciplinary, intergenerational and international perspectives* (ss. 21-58). Ashgate.

- Drinkwater, S.L., Paul-Lotti, Emanuela-Pearlman, Joseph. (2022). The economic effects of labour immigration in developing countries: A literature review, Workshop of the Fifth Framework Programme project “European Enlargement: The Impact of East-West Migration on Growth and and Employment”, Vienna, 6-7th December, 2002, 10.1007/BF01078465, <https://repec.som.surrey.ac.uk/2003/DP01-03.pdf>
- European Commission, & European Migration Network. (2014). *Migrant access to social security and healthcare: Policies and practice* (s. 111). <https://www.emncz.eu/wp-content/uploads/2020/12/105.pdf>
- European Commission, & European Migration Network. (2021). *The impact of COVID-19 in the migration area in EU and OECD countries* (April 2021; s. 38). European Commission.
- European Union & European Union Agency for Fundamental Rights. (2019). *Protecting migrant workers from exploitation in the EU: Worker’s perspectives*. Publications Office of the European Union.
- Fairlie, R. W., Couch, K., & Xu, H. (2020). *The Impacts of Covid-19 on Minority Unemployment: First Evidence from April 2020 CPS Microdata* (Working Paper Sy 27246; s. 43). NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w27246/w27246.pdf
- Fasani, F., & Mazza, J. (2020). Being on the Frontline? Immigrant Workers in Europe and the Covid-19 Pandemic. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3755380>
- Getubig, I. P., & Schmidt, S. (1992). *Rethinking social security: Reaching out to the poor*. Asian and Pacific Development Centre and Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTz) GmbH, Frankfurt, Federal Republic of Germany.
- Häusler, K. A. (2010). *Defenceless workers? – The protection of irregular migrant workers in Europe with a focus on the situation in France and Spain* (Working Paper Sy 1/2010; s. 57). Institut de Dret Public.
- Hirose, K., Nikac, M., Tamagno, E., & International Labour Office. (2011). *Social security for migrant workers: A rights-based approach*. ILO. <http://www.socialsecurityextension.org/gimi/gess/ShowRessource.action?ressource.ressourceId=26461>
- Hoynes, H., Miller, D. L., & Schaller, J. (2012). Who Suffers During Recessions? *Journal of Economic Perspectives*, 26(3), 27-48. <https://doi.org/10.1257/jep.26.3.27>
- Hupkau, C., & Petrongolo, B. (2020). *Work, care and gender during the Covid-19 crisis* (A CEP Covid-19 Analysis Sy 002; s. 12). London School of Economics and Political Science, Centre for Economic Performance. http://eprints.lse.ac.uk/104674/3/Petrongolo_work_care_gender_during_covid_19_crises_published.pdf
- ILO (2010). *World Social Security Report 2010/11: Providing coverage in times of crisis and beyond* International Labour Office – Geneva, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_146566.pdf
- ILO. (2019). *Extending social security to workers in the informal economy: Key lessons learned from international experience* (Issue Brief No. 1/2019; Policy Resource Package, s. 7). ILO. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---soc_sec/documents/publication/wcms_749480.pdf
- ILO. (1999). *Migrant Workers*, Geneva
- ILO. (2021). *ILO global estimates on international migrant workers: Results and methodology*. International Labour Office.
- ILO, & Roxani, R. (2012). *SOCIAL PROTECTION FOR MIGRANT WORKERS*. 4. International Labour Office.
-

- ILO, & Vazhynska, O. (2016). *Expanding Social Security Coverage for Migrant Workers and Families*. ILO.
- ILO, & Walk Free Foundation. (2017). *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage* (s. 68). ILO.
- IOM. (2019). *IOM Handbook on Protection and Assistance for Migrants Vulnerable to Violence, Exploitation and Abuse*. IOM. https://publications.iom.int/system/files/pdf/avm_handbook.pdf
- IOM. (2020). *Göç Terimleri Sözlüğü*, İkinci Baskı, Editörler: Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath – Cross, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf
- IOM. (2021). *International migrant stocks*. IOM. <https://www.migrationdataportal.org/themes/international-migrant-stocks>
- Kulke, U. (2006). *Filling the Gap of Social Security for Migrant Workers: ILO's Strategy* (s. 36). ILO. <https://europa.eu/capacity4dev/file/26767/download?token=OCva4wtP>
- Levitt, P., Viterna, J., Mueller, A., & Lloyd, C. (2017). Transnational social protection: Setting the agenda. *Oxford Development Studies*, 45(1), 2-19. <https://doi.org/10.1080/13600818.2016.1239702>
- Mares, I. (2005). Social Protection Around the World: External Insecurity, State Capacity, and Domestic Political Cleavages. *Comparative Political Studies*, 38(6), 623-651. <https://doi.org/10.1177/0010414004274403>
- Olivier, M. (2012). Enhancing Access to South African Social Security Benefits by SADC Citizens: The Need to Improve Bilateral Arrangements Within a Multilateral Framework (Part II). *SADC Law Journal*, 2(2), 129-163. <https://research-repository.uwa.edu.au/en/publications/enhancing-access-to-south-african-social-security-benefits-by-sad-2>
- Olivier, M., & Govindjee, A. (2013). *LABOUR RIGHTS AND SOCIAL PROTECTION OF MIGRANT WORKERS: IN SEARCH OF A CO-ORDINATED LEGAL RESPONSE*. 41.
- Pandey, S. (2020). *Social Security for Migrant Workers during COVID-19*. 3.
- Platt, L., & Warwick, R. (2020). COVID-19 and Ethnic Inequalities in England and Wales. *FISCAL STUDIES*, 41(2), 259-289. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1475-5890.12228>
- Ratha, Dilip-Mohapatra, Sanket- Scheja, Elina. (2011). *Impact of Migration on Economic and Social Development A Review of Evidence and Emerging Issues*, The World Bank Development Prospects Group Migration and Remittances Unit & Poverty Reduction and Economic Management Network February 2011, Policy Research Working Paper 5558 , <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/3328/WPS5558.pdf?sequence=1>
- Riedel, E. (2007). "The human right to social security: some challenges" in E Riedel (ed) *Social security as a human right – drafting a general comment on article 9 ICESCR – some challenges*, Springer. 17-29.
- Srivastava, R., & Institute for Human Development India (IHD). (2020). *Migrant Labour in the Shadow of the Pandemic*. <https://www.youtube.com/watch?v=8y5MOaqN9SY>
- Szablewska, N., & Karim, S. (2003). Protection and international cooperation in the international refugee regime. İçinde R. Islam & J. H. Bhuiyan (Ed.), *An Introduction to International Refugee Law* (ss. 189-215). Martinus Nijhoff Publishers.
- Taha, N., Siegmann, K. A., & Messkoub, M. (2015). How portable is social security for migrant workers? A review of the literature: How portable is social security for migrant workers? A review of the literature. *International Social Security Review*, 68(1), 95-118. <https://doi.org/10.1111/issr.12061>
-

UN. (2018). *Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration* (s. 34). UN. https://refugeesmigrants.un.org/sites/default/files/180711_final_draft_0.pdf

Unni, J., & Rani, U. (2002). *Insecurities of informal workers in Gujarat, India* [Microform]. International Labour Office.
